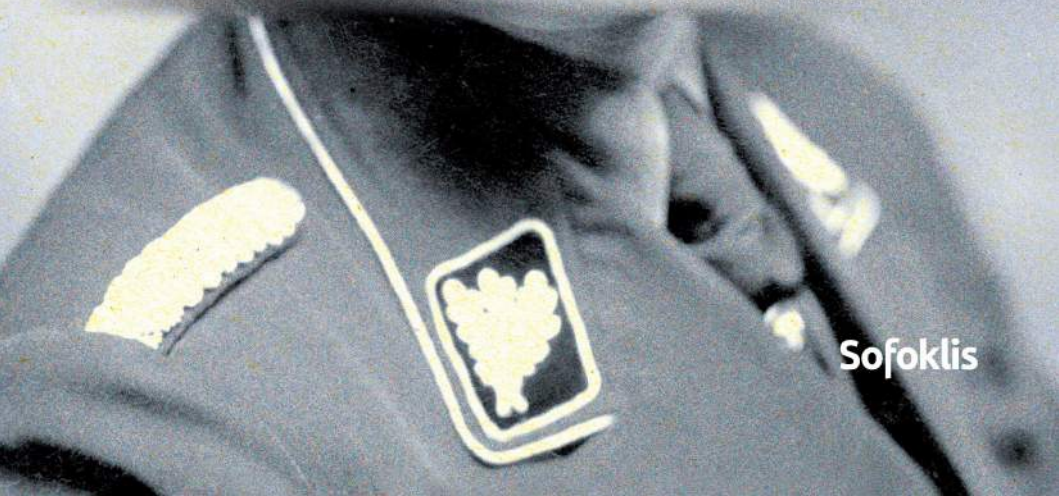

НННН

Laurent Binet

Sofoklis

HHHH

Laurent Binet

Iš prancūzų kalbos vertė

Diana Bučiūtė

Sofoklis

Vilnius, 2013

PIRMA DALIS

*Ir vēl prozininko mintis šmaižioja po
istorijas medī, bet ne mūsu valioje įvilioti
tā voveriukę į rankinį narvelį.*

Osipas Mandelštamas. „Romano pabaiga“

I Gabčykas – tokia jo pavardė – tai personažas, kuris iš tikrųjų egzistavo. Ar jis girdėjo lauke, už tamsoje skendinčio buto langinių, vienas pats, išsitiesęs ant geležinės lovelės, ar jis girdėjo tokį atpažįstamą Prahos tramvajų džerškesį? Noriu tuo tikėti. Kadangi gerai pažįstu Prahą, galiu įsivaizduoti tramvajaus numerį (bet jis gali būti pasikeitęs), maršrutą ir vietą, kur, anapus uždarytų langinių, Gabčykas atsigulęs laukia, mąsto ir klausosi. Mes Prahoje, Višehrado ir Švč. Trejybės gatvių sankryžoje. Tramvajus Nr. 18 (arba Nr. 22) sustojo prie Botanikos sodo. O svarbiausia – dabar 1942 metai. Kundera „Juoko ir užmaršties knygoje“ leidžia suprasti, kad jam truputį gėda, jog turi pavadinti savo personažus, ir nors ta gėda nelabai juntama jo romanuose, kuriuose gausybė Tomų, Taminų ir visokių Terezų, nujaučiame akivaizdžią tiesą: kas gali būti banaliau kaip, naiviai rūpinantis tikrovės įspūdžiu ar, geriausiu atveju, tiesiog patogumu, savavališkai suteikti kokį nors išgalvotą vardą išgalvotam personažui? Kundera, mano nuomone, būtų turėjęs eiti toliau: iš tiesų, kas gali būti banaliau už išgalvotą personažą?

Taiigi Gabčykas iš tikrųjų egzistavo ir iš tiesų atsiliepdavo (nors ne visada) į šį vardą. Jo istorija tokia pat tikra, kaip ir išskirtinė. Jis su savo bendražygiais įvykdė, mano akimis, vieną didžiausių pasipriešinimo aktų žmonijos istorijoje ir neginčijamai svarbiausią pasipriešinimo žygdarbį per Antrąjį pasaulinį karą. Jau seniai troškau pagerbti jo atminimą. Jau seniai matau, kaip jis, išsitiesęs mažame kambaryje – uždarytomis langinėmis, atvertu langu – klausosi

džerškiančio tramvajaus, sustojančio prie Botanikos sodo (kuria kryptimi jis važiuoja? Nežinau). Tačiau piešdamas šį paveikslą ant popieriaus, kaip dabar vogčiomis darau, nesu tikras, ar pagerbiu jo atminimą. Juk sumenkinu šį žmogų iki banalaus personažo, o jo veiksmus – iki literatūrinės intrigos; žeminanti alchemija, bet ką aš galiu padaryti? Nenoriu nešiotis šios vizijos visą gyvenimą, net nepamėginęs jos atkurti. Tiesiog tikiuosi, kad iš po storo atspindimojo idealizavimo sluoksnio, kuriuo padengsiu šią nepaprastą istoriją, dar prasišvies istorinės tikrovės veidrodis be jokios amalgamos.

2 Tiksliai nebeprisimenu, kada tėvas pirmąkart prakalbo apie šią istoriją, bet kaip šiandien matau jį mano kukliam nuomojamam kambarių tariant žodžius „partizanai“, „čekoslovakai“, galbūt „atentatas“ ir neabejotinai „likviduoti“, o paskui sakant datą: „1942 metai.“ Buvau radęs jo bibliotekoje „Gestapo istoriją“, parašytą Žako Delariu*, ir jau perskaitęs keletą puslapių. Tėvas, pamatęs mane su šia knyga rankoje, kai ką probėgšmais pakomentavo: paminėjo Himlerį, SS vadą, o paskui jo dešiniąją ranką – Heidrichą, Bohemijos ir Moravijos protektorių. Ir dar jis kalbėjo apie Londono atsiųstus čekoslovakų desantininkus ir atentatą. Jis nežinojo smulkmenų (o aš, šiaip ar taip, tuo

* Jacques Delarue, *Histoire de la Gestapo*, 1962. (Čia ir toliau, kur nepažymėta kitaip, vertėjos pastabos.)

metu beveik neturėjau priežasčių smulkiau klausinėti, nes tas istorinis įvykis dar nebuvo mano vaizduotėje užėmęs tokios vietos, kokią užima dabar), bet jaučiau tą lengvą jaudulį, kuris būdingas tėvui, kai jis pasakoja (paprastai šimtąjį sykį, nes – profesinis įprotis arba paprasčiausias natūralus polinkis – mėgsta kartotis) ką nors, kas jį vienaip ar kitaip pribloškė. Nemanau, kad jis pats kada nors suvokė, kokią reikšmę skiria šiai įdomiai istorijai, nes kai neseniai pasakiau jam apie savo ketinimą parašyti knygą šia tema, pajutau tik mandagų smalsumą be jokių ypatingų emocijų. Bet žinau, kad ši istorija jį visada žavėjo, nors ir nepadarė tokio didelio įspūdžio, kaip man. Imuosi šios knygos ir todėl, kad jam pasakyčiau: knygą subrandino keli žodžiai, išstarti paaugliui tėvo, kuris tuo metu dar nebuvo istorijos dėstytojas, bet mokėjo keliais nesklaidžiais sakiniais ją papasakoti.

Istoriją iš didžiosios raidės.

3 Dar prieš abiem šalims atsiskiriant, nors buvau tik vaikas, dėl teniso jau skyriau čekus nuo slovakų. Pavyzdžiui, žinojau, kad Ivanas Lendlas yra čekas, o Miroslavas Meciras – slovakas. Ir nors slovakas Meciras buvo originalesnis, talentingesnis ir simpatiškesnis už čeką Lendlą, stropų, šaltakraujį, antipatišką (bet vis tiek išbuvusį pirmąją pasaulio rakete 270 savaites – tą rekordą viršijo tik Pitas Samprasas, pirmavęs 286 savaites), iš tėvo, be kita ko, žinojau, kad per karą slovakai kolaboravo, o

Paslaptingas akronimas HHHH reiškia *Himmlers Hirn heißt Heydrich* – „Himlerio smegenys vadinasi Heidrichas“. Remdamasis tikra Antrojo pasaulinio karo istorija, Laurent Binet pasakoja apie Prahoje įvykdytą operaciją: atsiųsti iš Londono čekų ir slovakų parašiutininkai pasikėsino į Reinhardą Heidrichą, Čekijos protektorių, pavojingiausią Trečiojo reicho žmogų, gestapo ir nacių slaptųjų tarnybų vadovą, vieną iš Holokausto organizatorių.

Kas buvo tie du Antrojo pasaulinio karo laikų herojai? Per intriguojančio L. Binet romano puslapius sekame paskui juos, kai jie pabėga iš nacių okupuotos Čekoslovakijos į Angliją, parašiuotais nusileidžia karo zonoje, surengia pasikėsinimą į R. Heidrichą ir galiausiai tragiškai žūva Prahos bažnyčioje.

Išradingai dėstydamas intriguojančią senų laikų istoriją, L. Binet neretai nukrypsta nuo pagrindinės pasakojimo gijos ir leidžiasi į apmąstymus apie istorinio romano rašymo problemas, apie istorinės tiesos ir išmonės santykį kūryboje.

Laurent Binet (g. 1972) studijavo šiuolaikinę literatūrą ir dėsto Paryžiaus universitete. Už 2010 m. išleistą „HHhH“ jis gavo Pirmojo romano Goncourt'ų premiją.

www.sofoklis.lt

9 786094 441158